

УДК: 321.01(4-15)

© Тарас Лупул
(м. Чернівці)

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТИПІВ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ У МІСЬКИХ СПІЛЬНОТАХ

Стаття аналізує наукові дебати між конкуруючих школами політичної соціології у вивченні політичної влади в урбанізованих ареалах. Увага зосереджена на особливостях та проблемах використання моделей для вивчення влади в різних суспільних контекстах. Аналізується евристичний потенціал сучасних моделей вивчення влади та можливості їх застосування в дослідженнях політичної влади.

Ключові слова: «міські режими», «машини зростання», політична влада, урбанізовані центри.

Taras Lupul. The methodological essentials of research of the types of political power in urban communities. The article insists on the controversy between rival schools in the study of power; the main research results and their implications; specifics and problems of using models to study the authorities in the different social and political contexts. The heuristic potential of contemporary models of studying the authorities and possibilities of their application in the study of political power.

Key words: cities' regimes, growth machines, urban communities, political power, coalitions.

Тарас Лупул. Методологические основы исследования типов политической власти в городских сообществах. Статья анализирует научные дебаты между конкурирующих школами политической социологии в изучении политической власти в урбанизированных ареалах. Внимание сосредоточено на особенностях и проблемах использования моделей для изучения власти в различных общественных контекстах. Анализируется эвристический потенциал современных моделей изучения власти и возможности их применения в исследовании типов политической власти.

Ключевые слова: «городские сообщества», «машини роста», политическая власть, урбанизированные сообщества, коалиции.

Зміни, які відбуваються в системі управління містом: фрагментація інституційних структур місцевої влади, зростання ролі економічної складової у міській політиці, поширення змішаних (приватних та державницьких структур), створених для реалізації міських економічних програм, тенденція до перетворення місцевої влади з органу виконання в орган підтримки, як результат вона все більше стає центром вироблення загальної стратегії і координації зусиль щодо її реалізації¹. На зміни в структурі і характері міської політики вказують чимало дослідників.² Не всі дослідники погоджуються з валідністю нових теорій та їх перевагами над традиційними підходами, що особливо спостерігається в перші роки становлення і розвитку теорій. Деякі з них досить категорично стверджували, що теорія «міських режимів» (і тим більше «машин зростання») не може бути використана за межами США і/або не

має істотного евристичного потенціалу для проведення кросснаціональних досліджень. Їхній головний аргумент полягав у тому, що вона відразу розроблялася для аналізу соціально-політичного контексту в США.³ Інші хоча й визнавали можливість застосування теорії за межами США, закликали робити це «обережно», особливо в контексті аналізу ролі місцевої влади у вирішенні економічних і соціальних проблем.⁴ Мали місце і песимістичні погляди на проблему, особливо серед тих авторів, які ставили під сумнів значимість теорії навіть при вивченні американської міської політики через структурні недоліки, закладені в самій теорії. Зокрема, Е.Вуд вважав, що «проблема використання американських схем набагато є фундаментальною, аніж просто неадекватна «трансляція».⁵

Однак, багато дослідників вважають, що теорії мають значну евристичну цінність, а проблема полягає не стільки в самих теоріях, скільки в їх неадекватному застосуванні. Так, дослідник А. Хардінг вважає, що запозичення термінології «зростання» і «міських режимів» часто не супроводжувалося відповідною аналітичною та емпіричною експертизою теорій. Мало уваги приділено ролі орендовців, фактору «прихильності до місця» («place-boundness») для мобілізації бізнесу та впливу міського капіталу на пріоритети місцевої влади та інвестиційні рішення столичного капіталу; практично не враховувалися відносини між приватним і громадським секторами (особливо, якщо вони мали позаінституційний характер), і в цілому, неформальним процесам формування коаліцій інтересів, об'єднання їх ресурсів і впливу для здійснення певних стратегій розвитку міста.⁶ На думку А. Хардінга, Р. Стоукера, К. Моссбергера і деяких інших авторів, використання теорії «міських режимів» безперечно поглиблює розуміння міської політики у Великобританії та інших Європейських країн.⁷ К. Доудінг активно використовує «теорію режимів» у своїх дослідженнях; при цьому він вважає за доцільне включити її в загальну інтерпретативну схему теорії раціонального вибору.⁸

Отже, нові інституційні контексти використання Американських теорій викликали ряд змін як у самій теорії «міських режимів», так і в описі режимів, виявлених в Європейських містах. Насамперед доводиться визнати, що завжди є якийсь рівень кооперації між публічними і приватними секторами, а режим має місце у будь-якому місті.⁹

Інша відмінність Європейських версій і аплікацій теорії міських режимів полягає в тому, що акцент в аналізі взаємодії публічних і приватних акторів у публічних структурах і менше досліджується роль приватного сектору у формуванні коаліцій акторів; при цьому в центрі уваги є формальні механізми, структури та інститути, передусім публіч-

но-приватні партнерства та квазінезалежні неурядові організації.¹⁰

Змінилися і класифікаційні критерії типології режимів, виокремлення яких здійснювалось на інших підставах, що привело до появи посилення на «гіперплюралістичні», «радикальні», «елітистські», «бюрократичні» та інші режими, в яких практично відсутня кроссекторальна кооперація, а між основними акторами міг мати місце конфлікт, а характер політичних відносин швидко змінювався. Термін «режим» став використовуватися для позначення навіть таких коаліцій, в яких приватний сектор був відсутнім взагалі.¹¹ Наприклад, Х. Севітч і Дж. Томас запропонували таку класифікацію типів міських режимів: 1) плюралістичний режим (домінують політичні лідери, котрі здатні координувати розрізнені групи міського бізнесу), 2) елітистський режим (сильна інтегрована бізнес-еліта домінує над слабкими політичними лідерами), 3) корпоративістський режим (поєднує сильну політичну еліту, яка визначає порядок денний та інтегровану бізнес-еліту) і 4) гіперплюралістичний режим (ні політичні лідери, ні бізнес-еліта не мають достатніх ресурсів для домінування в міському політичному просторі і не в змозі забезпечити створення тривалих правлячих коаліцій).¹² Й. П'єр також виділяє чотири моделі міського політико-економічного управління, використовуючи такі критерії співвідношення ролі демократичних та професійно-менеджерських «задатків»: 1) менеджерське керування (у ньому переважають професіонали, роль виборних політиків є мінімальною); 2) корпоративістське управління (має місце в тих містах, де є сильний публічний сектор і активну роль відіграють групи інтересів); 3) «режими зростання»; і 4) «велферний режим» (він виникає в старих індустріальних центрах; місцева влада підозріло ставиться до бізнесу і більше орієнтована на допомогу з боку центру).¹³ Хоча багато дослідників у цілому негативно ставляться до розширення концепту «міський режим», наприклад, Дуудінг, вважає, що якщо концепція режиму використовується для позначення будь-якої коаліції акторів і навіть за повної відсутності такої, вона стає суто дескриптивною й менш ефективною.¹⁴ На проблеми, що у результаті розширення поняття «режим», звертають увагу й інші дослідники. Зокрема, Девіс підкреслює, що в цьому випадку «приносьється в жертву вишуканість оригінальності формулювання» і недооцінюється ієрархічний характер (багатьох) «партнерств» у Великобританії, які краще описувати за допомогою таких концептів, як «команда», «примус», «маніпуляція», а не «мережа», «координація» і «переговори».¹⁵ Моссбергер і Стоукер відзначають, що «якщо режими мають місце скрізь, то тоді ми ніколи не зможемо пояснити, чому вони формуються в одних місцях і не формуються в інших».¹⁶ У той же час Моссбергер вважає доцільним або знизити число обов'язкових ознак режиму, або розглядати «режим» як різновид політико-економічного управління.¹⁷

Вищезазначені підходи відображають принципові відмінності Європейського міського політичного простору від Американського, які обумовлені такими чинниками, як значима роль лідерів бізнесу в американській міській політиці; відсутність у США сильних політичних партій соціал-демократичної орієнтації або пов'язаних з профспілками; вагома автономія Американської системи планування використання земельних ресурсів у порівнянні з Європейською, котра значною мірою є залежною від центральних структур держави; слабкий вплив публічного сектора в США на відносини власності і управління земельними ресурсами; зорієнтованість міської влади в США на фінансування своїх проектів та кампаній з місцевих джерел¹⁸ сильною централізацією європейських політичних інститутів – держави, партій, ЗМІ; «лівою» (соціальною) спрямованістю державної політики порівняно з Американською; меншою залежністю держави від громадянського суспільства і груп інтересів (у тому числі бізнесу) в Європі.¹⁹

Таким чином, в Європі система державного управління є централізованішою, аніж у США; держава володіє значними можливостями впливу на ринкові механізми, а адміністративна еліта відіграє істотну роль у здійсненні таких традиційних муніципальних функцій як планування використання землі. Це приводить до уніфікованішої форми місцевої політики, меншої змагальності між містами і більшої значущості внутрішньодержавних відносин порівняно із США. В Європі більшість міст має фінансову підтримку з боку центральної влади, і вона є більш суттєвою, аніж аналогічна підтримка міст в США; тому місцеві влади не є так суттєво залежними від податкових надходжень як в США. Фіскальна політика розподілу на користь бідних регіонів також посилює роль центру, роблячи муніципальні влади більш незалежними від місцевого ринку, хоча і за рахунок політичної автономії. Істотним чинником Європейської міської політики виступають політичні партії, які в цілому мають більш сильну структуру, аніж групи впливу. При цьому наявність впливових лівих партій робить практично неможливим формування ідеалу міста як «машини зростання», а ліберально-ринкова ідеологія та ідеї капіталістичного накопичення безперервно піддаються інтелектуальним нападкам з різних сторін.²⁰

Тому в Європейських містах взаємини між публічною владою та групами інтересів, як вже зазначалося раніше, носять дещо інший характер, ніж у США, і домінуючу роль у них відіграють публічні структури влади, що певною мірою обмежує можливість формування кроссекторальних коаліцій. Теорії «машини росту» визнавали, що за межами США, наприклад у Великій Британії, менше передумов для формування коаліцій зростання в силу більш значущої ролі центрального уряду у фінансуванні програм зростання, але вони припускали, що в міській політиці різних країн мають місце деякі загальні тенденції незалежно від їхніх культур-

них, політичних та інституційних відмінностей, за приклад наводили такі різні країни, як Японія та Італія.²¹

Однак, нові тенденції у розвитку економіки та соціальної сфери в умовах глобалізації стимулюють зміни в характері діяльності публічних інститутів влади. Перехід від «urban government» до «urban governance» та зміна ролі держави, яка все менш займається забезпеченням («providing») і все більш фокусується на створенні умов («enabling»),²² обумовлюють зниження можливостей місцевої влади контролювати розвиток міста і стимулюють активнішу участь бізнесу в прийнятті рішень із ключових аспектів міської політики, створюючи сприятливий клімат для співпраці політичних і економічних еліт²³ і тим самим підвищуючи евристичний потенціал теорії «міських режимів», її затребуваність за межами США. На перший погляд, перехід до «governance» цілком відповідає плюралістичним акцентам на дисперсії влади в розвинених демократіях. Однак, нові тенденції дають поживу і критикам плюралізму. Якщо раніше була очевидною концентрація формальної влади в руках демократично обраних політиків, котра утруднювала вияв прихованого впливу бізнесу, то тепер вона стає більш транспарентною і реальною, реалізуючись через різні організації та структури, в яких бере участь бізнес.²⁴ Нормативні аспекти переходу до «governance» та формуванню «режимів» («коаліцій»), в яких істотно роль грають не тільки обрані публічні політики, а й групи, інтереси яких можуть бути далекі від інтересів більшості мешканців міста, також по-різному інтерпретуються дослідниками. «Governance» не дає відповідь на питання, на кому саме лежить відповідальність за стан міста і проведену політику. Деякі дослідники вбачають у зростаючому впливі бізнесу загрозу демократії.²⁵ Інші звертають увагу на те, що в нових умовах влада стає більш децентралізованою, дифузійною, але менш транспарентною.²⁶ Треті вважають, що сучасні тенденції ведуть до «заміни громадянської держави технократичним, менеджерсько-підприємницьким, що обмежує можливості демократичної дискусії»²⁷.

Одним з найбільш цікавих і змістовних міжнародних дослідницьких проєктів стало вивчення міських політичних режимів в чотирьох Європейських містах (Лідс, Саутгемптон, Лілль, Ренн), здійснене Пітером Джоном та Алістером Коулом.²⁸ Центральним питанням, на який спробували відповісти дослідники, стало питання про те, які фактори мають найбільший вплив на специфіку міського режиму – інституційні параметри (адміністративно-політичний устрій, законодавча основа, традиції державотворення, політичні цінності та ін.), специфіка місця (територія, населення, рівень економічного розвитку), або простір, в якому формується режим. Використовуючи мережевий аналіз, Джон та Коул вивчили режими (мережі), які сформувалися у двох основних секторах міської політики: у сфері економічного розвитку та у сфері середньої

освіти обраних ними Європейських міст. Тим самим використовувана ними концепція режиму фактично обмежувала її мережею акторів однією зі сфер суспільного життя.

Кожна мережа була оцінена дослідниками за чотири основними параметрами: склад мережі (конфігурація основних акторів), структура мережі (закрита, вузька, у прийнятті рішень домінує невелика група людей, або відкрита, доступ до неї має порівняно велике число акторів), порівняльні можливості мережі (високі, або низькі залежно від готовності учасників мережі до кооперації для досягнення колективних цілей), зміни в мережі. Виявлено широку варіативність мереж за вказаними параметрами, при цьому жодна з гіпотез про переважаючу роль того чи іншого чинника (сектори, інститути, місце) не підтвердилася.

Однак, дослідження показало, що інституційні відмінності наочно проявилися в освітніх мережах міст, але мало вплинули на економічні мережі. Останні більше залежали від специфіки міста (його розташування, структури економіки тощо). У трьох з чотирьох міст в економічних мережах сформувалися досить стійкі публічні та приватні коаліції (особливо в Лідсі), що включали в себе місцевих політиків, чиновників і представників бізнесу. В освітніх мережах домінуючий вплив публічного сектору був очевидним. У Британських містах основними акторами є представники місцевої публічної влади та адміністрація шкіл. В освітніх мережах Французьких міст великий вплив мали представники Міністерства освіти, а також місцеві політики та чиновники, що займалися освітніми питаннями міста. Мережі виявилися досить закритими, а вплив інших акторів (вчителі, профспілки, громадські лідери) був незначним. Відмінності у складі освітніх мереж Британських і Французьких міст, на думку дослідників, зумовлені правовими аспектами: у Великобританії школи знаходяться в компетенції місцевої влади, у Франції – центральної.

Загальний висновок, до якого прийшли Джон і Коул, полягає в тому, що між трьома змінними – інститутами, галузями, містами – існує взаємозв'язок, але жоден з них не є важливішим за інший. Ступінь прояву інституційних відмінностей та специфіки міського простору залежить від сектору; в освітній мережі фактор інституційних відмінностей виявився суттєвим, тоді як економічні мережі різних Французьких і Британських міст мали набагато більшу подібність. Тому неможливо спрогнозувати ані зростання схожості між режимами в різних країнах внаслідок спільності міських проблем, ані зростання відмінностей між ними, обумовлених інституційною специфікою.²⁹

В контексті можливостей використання концепції міських режимів у різних соціально-політичних умовах заслуговує на увагу висновок дослідників про те, що в Європейських містах мають місце багато із зазначених ними п'яти факторів, що створюють сприятливі умови для формування і підтримки міських політичних режимів. Зокрема, в Лідсі є

сильний і досить згуртований місцевий бізнес. На думку Джона і Коула, управління в Лідсі цілком вписується в концепцію «міського режиму».³⁰

Порівняльне дослідження міських режимів в п'яти Європейських (Париж, Мілан, Неаполь, Ліверпуль, Глазго) і трьох Північноамериканських (Детройт, Нью-Йорк, Х'юстон) містах, проведене П. Кантором, Х. Савітчем і С. Хеддоком.³¹ Фокусувалося на чинниках, що визначали специфіку і характер взаємовідносин між публічними та приватними акторами, котрі формували правлячі коаліції. Основна увага зверталась на взаємодії ринкових і політико-інституційних чинників, співвідношенням ресурсів і позицій публічного та приватного секторів, що обумовлювали їх можливості та переваги у взаєминах між собою. Дослідження підтвердило гіпотезу про залежність характеру взаємовідносин між основними акторами від структурного контексту, котрий було проаналізовано через взаємодію трьох параметрів: 1) демократичного потенціалу міської політичної системи, 2) ринкових (конкурентних) позицій міста і 3) специфіки державної структури можливостей підтримки міста з боку публічних структур вищого рівня. Різні комбінації останніх двох параметрів приводять до формування чотирьох відмінних політико-економічних контекстів (умов) складання режимів. Контекст «підтримки зверху» («dirigiste») найбільш сприятливий для міст; вони домінують на ринку і мають підтримку з боку державної інтегрованої системи. Його антиподом є контекст «залежний приватний» («dependent private»), в якому можливості міст істотно обмежені в силу їх слабких позицій на ринку та відсутності міцних зв'язків із суб'єктами влади вищих рівнів. Проміжну позицію займають контексти «залежний публічний» («dependent public») (слабка економічна база, але наявність можливості отримувати серйозну підтримку зверху) і «торговий» («mercantile») (сильні позиції на ринку, але слабка підтримка зверху). Далі ці чотири політико-економічних контексти були співвіднесені з першим параметром – демократичним потенціалом міських політичних систем. Необхідність його врахування обумовлена тією обставиною, що розвинена система демократичного контролю стимулює формування широких коаліцій, котрі могли б обмежувати владу окремих груп, перш за все бізнесу, тоді як слабкий демократичний контроль веде до очевидного домінування одних груп над іншими. До числа міст з розвинутою системою демократичного контролю були віднесені Париж, Глазго, Ліверпуль і Нью-Йорк. В результаті виявлено вісім типів контекстів, що визначають важливі характеристики режимів у різних містах. Відмінності між ними позначили вразливі аспекти функціонування міських коаліцій, зокрема, конфігурацію і специфіку лідерства. В умовах «підтримки зверху» пріоритети встановлюють еліти публічного сектору, що керують процесами планування та інвестування. В контексті «залежний публічний» ініціатива також зберігається в акторів публічного сектору, при цьому ключовими є відноси-

ни з іншими публічними структурами. В двох інших типах контекстів лідирують актори приватного сектору, при цьому у «залежному приватному» міська влада володіє обмеженим набором ресурсів і можливостей, а в «торговому» складаються передумови для активної взаємодії між усіма основними учасниками місцевої коаліції.³²

Звідси, у всіх трьох Американських містах формування режимів відбувалося в умовах, несприятливих для лідерства акторів публічного сектору. У Детройті «залежний приватний» контекст сприяв складанню типу «постачального» («vendor») режиму. Для режимів цього типу характерною була низька електоральна активність, слабкий демократичний контроль і закритість політики, в якій домінує бізнес, зорієнтований на залучення капіталу. За відсутності сильних власних ресурсів публічні актори змушені підтримувати збереження привілейованого становища бізнесу. Соціальний порядок даних режимів є вкрай обмеженим, і навіть сильним і популярним мерам важко змінити дану ситуацію.

Режими у Нью-Йорку і Х'юстоні формувалися в «торгових» контекстах. У Нью-Йорку мав місце так званий комерційний («commercial») режим. Подібні режими виникають у порівняно успішних містах, які займають солідні позиції в міжміській конкуренції. Політичні еліти не можуть обійти вимоги бізнесу, однак, політичні системи є висококонкурентними і включають в себе інших акторів – сусідські організації, цивільні групи, які реально впливають на міську політику. У цих багатьох в чому суперечливих умовах формуються помірно відкриті режими, які можуть підтримувати політичний порядок денний, орієнтований на реалізацію колективних інтересів; для них характерним є компроміс і постійний «торг». У випадку, якщо демократична участь і/або опозиція послаблюються і, відповідно, політичні імпульси стають менш суперечливими, виникають умови для формування «приватнопідприємницьких» («free enterprise») режимів. Для них характерним є помітніше домінування бізнесу, орієнтація на зростання, економічну конкуренцію і обмеження втручання інститутів публічної влади в економічну сферу. Такий режим був виявлений вказаними дослідниками в Х'юстоні.

В Європейських містах контексти, а відповідно і режими виявилися іншими. У Ліверпулі «залежний приватний» контекст стимулював складання «радикального» («radical») режиму. На відміну від Детройта, в якому аналогічний контекст сприяв формуванню режиму, де домінування бізнесу не викликало серйозного опору, а актори публічної сфери змушені були підтримувати пріоритети бізнесу, в Ліверпулі політичні еліти практично відмовилися від спроб зміцнити ринкові позиції міста і зробили акцент на символічній політиці, зорієнтованій на підтримку населення і масову участь. Радикально налаштовані лейбористи вважали пріоритетними розвиток публічного сектору, підвищення зайнятості населення, будівництво житла та покращення екології. У підсумку стратегічний розвиток міста

спрямовувався партійними та ідеологічними мотивами, аніж залученням приватних інвестицій.

В інших Європейських містах умови формування режимів сприяли лідерству акторів публічного сектору. У Парижі та Мілані режими сформувалися в контексті «підтримки зверху». В обох містах політичні еліти мали можливість проводити політику розвитку, що забезпечувало їм центральне місце в правлячій коаліції. У Парижі склався «плановий» («planner») режим. Володіння значними внутрішніми та зовнішніми ресурсами допомагало підтримувати відкрити і досить широку правлячу коаліцію, в якій домінували партійні, державні та управлінські інтереси. Відносини стратегічного домінування з бізнес-сектором дозволяли використовувати зростання інвестицій на благо населення, а ресурси публічного сектору сприяли проведенню активної соціальної політики. Ключовим фактором, що вплинув на складання режиму такого типу, дослідники вважають інтегровану структуру влади (місцевої, регіональної і національної) у Франції, яка дозволяє проводити сильну державну політику. В цих умовах режим успішно спрямовує і координує діяльність управлінських структур, реалізуючи громадські запити через політичні рішення і планування; бізнес зазвичай підключається до цих процесів вже після того, як основні цілі та завдання визначені. Однак, ймовірність виникнення режимів такого типу порівняно невелика, оскільки для цього потрібні виключно сприятливі політичні та економічні умови.

Режим в Мілані дослідники назвали «дистрибутивним» («distributor»). Такі режими зазвичай виникають, коли організаційний фактор починає явно переважати над колективним зиском, а громадська і політична участь вже не здатна контролювати діяльність партійно-політичних структур. В цих умовах політичні еліти використовують публічні ресурси для домінування в місцевій політиці і не схильні, до широких і відкритих коаліцій з метою використання потенціалу бізнесу в інтересах широких верств. За умови відсутності сильного бюрократичного класу особливу роль у Мілані відгравали партійні функціонери, котрі домінували в процесі прийняття політичних рішень. Партійні машини обмежували можливості кооперації і тим самим ускладнювали прийняття і підтримку довгострокових програм економічного розвитку, від яких бізнес нерідко дистанціювався.

У двох інших Європейських містах – Глазго і Неаполі – режими формувалися в менш сприятливих умовах, оскільки не мали потужної економічної бази і, як наслідок, сильних конкурентних позицій («залежний публічний» контекст). У Глазго виник режим, який дослідники назвали «грантоотримувачем» («grantsman»): рушійною силою розвитку Глазго стали гранти від центрального уряду і від регіональної влади. Такі режими характерні для міських спільнот з досить високим рівнем суспільної та політичної активності. Правлячі коаліції орієнтовані на різні форми підтримки зверху для відродження

бізнесу і підвищення добробуту спільноти, а стосунки з державними структурами та їх допомога фактично замінюють функцію приватного інвестування. У цих режимах вплив бізнесу є більш обмеженим, аніж в інших. Якщо ж рівень громадської активності та громадського контролю невисокий, то в даному контексті зазвичай виникають «клієнтські» («clientelist») режими, орієнтовані на збереження привілеїв політичних еліт, яким за допомогою ресурсів публічного сектору вдається встановити і підтримувати патронажні відносини з бізнесом. Слабкі демократичні традиції, закритий характер режиму, нехтування колективними інтересами, інструментальне ставлення до політичної влади – усе це було властиво режиму в Мілані.³³

Отже, дослідження підтвердило вплив середовища на базові характеристики режиму, котре визначає його конфігурацію, спрямованість, можливість та обмеження. При цьому на виникнення тих чи інших типів режимів в певних політико-економічних контекстах впливають рівень і ефективність демократичних інститутів. У тих випадках, коли демократичний потенціал міської політичної системи досить високий, зазвичай домінують «планові» («підтримка зверху»), «радикальні» («залежний приватний»), «добродійні» («залежний публічний») і «торгові» («комерційний») режими; якщо ж він слабкий, то в цих контекстах частіше формується, відповідно, «дистрибутивні», «постачальні», «клієнтські» і «приватновласницькі» режими.

Дослідники вважають, що використовувана ними модель дозволяє пояснити і можливу динаміку режимів. Хоча останні залежать від конкретних дій різних акторів, ймовірність тих чи інших змін міських режимів з різними характеристиками навколишнього середовища може істотно варіюватися. Наприклад, «дистрибутивні» міста типу Мілана цілком можуть еволюціонувати в напрямку «планових» у випадку підвищення рівня відповідальності влади перед громадянами та зростання ролі партійного фактора. У той же час можливо й інший напрямок змін міського режиму, зокрема в бік «комерційних» типів, коли ослабнуть програми централізованої підтримки міста, або позиції міста на світових ринках.³⁴

Таким чином, тривалий час аналіз міської політики фактично збігався з вивченням публічної влади і управління («government»), а емпіричні дані зазвичай підтверджували, що центрами влади в містах були органи місцевого самоврядування. Тому проникнення теорій «машин зростання» і «міських режимів» істотно змінило ракурс дослідження, предметом якого стало політико-економічне управління («governance»), що є складнішою системою управління, в якій поряд з публічними структурами управління значну роль відіграють й інші актори.

¹ Harding A. Review Article: North American Urban Political Economy, Urban Theory and British Research // British Journal of Political Science. – 1999. – Vol.29, №4. – P. 673-698.

² Fainstein S., Campbell S. Introduction: Theories of Urban Development and their Implications for Policy and Planning // in: Readings in Urban Theory. – Oxford: Blackwell, 1996. – P. 1-18; Leach R., Percy-Smith J. Local Governance in Britain. – London: Palgrave Macmillan, 2001. – 263 p.; Nichols W. Power and Governance: Metropolitan Governance in France // Urban Studies. – 2005. – Vol. 42, №4. – P. 783-800.

³ Le Gales P. Du gouvernement local à la gouvernance urbaine // Revue Française de Science Politique. – 1995. – Vol. 45. – P. 57-95.

⁴ Stoker G., Mossberger K., Urban Regime Theory in Comparative Perspective // Government and Policy. – 1994. – Vol. 12, №2. – P. 195-212.

⁵ Wood A. Domesticating Urban Theory? US Concepts, British Cities and the Limits of Cross-National Applications // Urban Studies. – 2004. – Vol.41., №11. – P. 2103-2118.

⁶ Harding A. Op. cit. – P. 685-686; Harding A., Wilks-Heed S., Huthins M. Business, Government and the Business of Urban Governance // Urban Studies. – 2000. – Vol. 37, № 5-6. – P. 975-994.

⁷ Harding A., Wilks-Heed S., Huthins M. Business... – P. 987; Mossberger K., Stoker G. The Evolution of Urban Regime Theory, The Challenge of Conceptualization // Urban Affairs Review. – 2001. – Vol. 36., №6. – P. 830; (P. 810-835).

⁸ Dowding K. Explaining Urban Regimes // International Journal of Urban and Regional Research. – 2001. – Vol.25, №1. – P. 7-19.

⁹ Dowding K. Op. cit. – P. 8; Mossberger K., Stoker G. Op. cit. – P. 815; Wood A. Op. cit. – P. 2106.

¹⁰ Harding A. Review... P. 683-684; Wood A. Ibid.

¹¹ Mossberger K., Stoker G. Op. cit. – P. 814-817.

¹² Savitch H., Thomas J. Conclusion: End of the Millennium Big City Politics. Big City Politics in Transitions / ed. by Savitch H., Thomas J. – Newbury Park: Sage, 1991. – P. 224-250.

¹³ Pierre J. Models of Urban Governance: The Institutional Dimension of Urban Politics // Urban Affairs Review. – 1999. – Vol. 34, №. 3. – P. 377-389.

¹⁴ Dowding K. Explaining Urban Regimes // International Journal of Urban and Regional Research. – 2001. – Vol.25, №1. – P. 7; (P. 7-19).

¹⁵ Davies J. Can't Hedgehogs be Foxes too? Reply to Clarence N. Stone // Journal of Urban Affairs. – 2004. – Vol.26, №.1. – P.31; (P.27-33); Davies J. Partnership Versus Regimes: Why Regime Theory Cannot Explain Urban Coalitions in the UK // Journal of Urban Affairs. – 2003. – Vol. 25. №3. – P. 253- 269.

¹⁶ Mossberger K., Stoker G. The Evolution... – P. 816.

¹⁷ Mossberger K. Urban Regime Analysis. Theories of Urban Politics / ed. by Davies J., Imbroscio D. – London: Sage, 2009. – P. 40-54

¹⁸ Harding A. Review... – P. 687; Stoker G., Wolman H. Urban Politics and Theory: an Introduction. Theories of Urban Politics / ed. by Stoker G. – London: Sage Publications, 1995. – P. 12; (P. 1-12).

¹⁹ Wood A. Domesticating Urban Theory? US Concepts, British Cities and the Limits of Cross-National Applications // Urban Studies. – 2004. – Vol.41., №11. – P. 2107; (P. 2103-2118); Newton K. Community Politics and Decision-Making: The American Experience and its Lessons/ in: Essays on the Study of Urban Politics/ ed. by Young K. – London: Macmillan, 1975. – P. 1-24.

²⁰ Strom, E. In Search of the Growth Coalition. American Urban Theories and the Redevelopment of Berlin // Urban Affairs Review. – 1996. – Vol. 31., №4. – P. 458-459; 462; (455-481).

²¹ Logan J., Molotch H. Urban Fortunes: The Political Economy of Place. – Berkeley: University of California Press, 1987. – P. 149; (383 p.); Molotch H., Vicari S. Three Ways to Build: The Development Process in the US, Japan and Italy // Urban Affairs Quarterly. – 1988. – Vol. 24., № 2. – P. 188-214.

²² Holman N. Following the Signs: Applying Urban Regime Analysis to a UK Case Study // Journal of Urban Affairs. – 2007. – Vol. 29, №5. – P. 436-440; (P. 435-453).

²³ Hill D. Urban Policy and Politics in Britain. – London: Macmillan Press, 2000. – P. 60; (254 p.).

²⁴ Leach R., Percy-Smith J. Local Governance in Britain. – London: Palgrave Macmillan, 2001. – P. 37-39; (263 p.).

²⁵ Purcell M. Urban Democracy and the Local Trap // Urban Studies. – 2006. – Vol. 43, №11. – P. 1922-1923; (P. 1922-1941).

²⁶ Swyngedow E. Governance Innovation and the Citizen: The Janus Face of Governance-Beyond-the-State // Urban Studies. – 2005. – Vol. 42., №11. – P. 2002; (P. 1991-2006).

²⁷ Garcia M. Citizenship Practices and Urban Governance in European Cities // Urban Studies. – 2006. – Vol.43, №4. – P. 748; (P. 745-765); Somerville P. Community Governance and Democracy // Policy and Politics. – 2005. – №1, Vol. 33., №1. – P. 117-144.

²⁸ John P., Cole A. Local Governance in England and France. – London: Routledge Press, 2001. – 208 p.; John P., Cole A. Urban Regimes and Local Governance in Britain and France: Policy Adaptation and Coordination in Leeds and Lille // Urban Affairs Review. – 1998. – Vol.33., №3. – P. 382-404; John P., Cole A. When do Institutions, Policy Sectors, and Cities Matter? Comparing Networks of Local Policy Makers in Britain and France // Comparative Political Studies. – 2000. – Vol. 33., №2. – P. 248-268.

²⁹ John P., Cole A. When... – P. 260-266.

³⁰ John P., Cole A. Local Governance... – P. 401.

³¹ Kantor P., Savitch H., Haddock, S. The Political Economy of Urban Regimes // Urban Affairs Review. – 1997. – Vol.32., №3. – P. 348-377.

³² Ibid. – P. 349.

³³ Ibid. – P. 354-358.

³⁴ Ibid. – P. 354-358.

³⁴ Ibid. – P. 369-371.